

Qo`ng` irotlar sulolasi tarixini o`rganayotgan yosh olim
jamiyat rivojlanishida ayollarning o`rni haqida

Қўнғиротлар сулоласи тарихини ўрганаётган ёш олима жамият ривожланишида аёлларнинг ўрни ҳақида

Ҳилола Назирова
Шарқшунослик
институтининг
таълимлаб, Фанлар
академиясининг
Абу Райҳон
Беруний номидаги
Шарқшунослик
қўлёзмалар
институтинда илмий
ҳодима бўлиб
ишлаб келмоқда.
Ҳилола Назирова
билан олиманик
ҳаёти, шунингдек,
жамиятда
аёлларнинг ўрни
ҳақида суҳбат
уюштирдик.

Менга айнан XIX аср Хоразм Қўнғиротлар сулоласи тарихига оид бўлган "Зубдат ут-тавориқ" асари жуда ёқди. Ушбу манба мени қўлёзмалар оламига ошурфта қилган ва уни тадқиқ қилиш бахтига муваффақ бўлганим. Нима учун бахтига деганман, chunki, мамбаашунослик нуқтаи назаридан қараганда, бу асарнинг 6 та қўлёзмаси мавжуд.

– Охириги пайтларда аёллар орандан, маъоран, ҳокимиятлардаги маъсул лавозимларга тайинланаётганини матбуотда ўқиб қоляпимиз. Нима деб ўйлайсиз, эрақ раҳбарлар ўрнига аёл раҳбар тайинланиши ишда оқлом муҳит яратиладими?

– Ривожланган мамлакатларда раҳбарликка аёллар ҳам лойиқ экани, лекин ўтган 50 йиллар ичида ўз исботини топди. Фақат тараққий топган ва ривожланган мамлакатларда шундай. Ўтган асрнинг охириларида Буюк Британияда Тетчер ҳокимият ҳукумат бошлиғи ҳам бўлган. У тараққа "Темно хотин" деган ном билан келди. Эътибор берилса, фақат ривожланган давлатларда аёллар кўпроқ раҳбар лавозимларида ишлатишмоқда ва буни бемалол уйдатишмоқда. Демак аёллар ҳам тўлақонли ишлатишга лойиқлик бора эканини исбот қилиб беришмоқда. Масалан, Германияда ўн йилдан оид аёл ишчи-Ангела Меркел ҳукуматни муваффақиятли бошқариб келмоқда. Демак, аёллар ҳам давлат қурлишида эркинлик билан тенг ишласа, ривожланиши даражаси юқори бўлар экан. Аммо, эътибор беринг: ривожланмаган мамлакатларда аёллар давлат бошқарувида ишлатилмайди, ҳатто муново ҳам йўлатилмайди, демак, ривожланишда нимадир ҳаттолик бораки ривожланадими. Балки биз айтан ўша энергиянинг етишмаслигидир.

Аёлларда эркинликнинг йўқлиги ҳислат, сифатлар бора. Бу сифатлар иш жойида позитив роль ўйнайди. Ишончада ўзaro толерантлик, илмий кайфиятини олиб келади. Асабийлик қаби ишта ҳавакият берадиган иллатлар йўқлади.

– Сиз Фанлар академияси Шарқшунослик институтинда Ёш олимлар кенгаши ҳам бошқарсангиз. Жамоа ишлари или йўлида ҳавакият қилмайдими?

– Ҳа, Шарқшунослик институтининг Ёш олимлар кенгашини 2017 йил

сентябрь ойидан бери бошқариб келаман. Фанлар академияси тизимида 35 та институт бора, шу институтларнинг бошқаруви аппаратини бошқаришга лойиқлик бўлган кадрларни аниқлаб олиш учун ёш олимлар кенгаши фаолият қилмоқда. Илмий ишлатишга жаннат иши ҳавакият қилмайди. Мисол учун, бизда Ёш олимлар кенгаши бир ойда бир марта йўқлади. Ва асосан, йилда икки марта бўладиган конференция масалалари ҳал қилинади, ишда қандай муаммо борлиги қўриб чиқилади. Бу бошқаруви тизими Ёш олимлар кенгаши фаолиятини ишда эффeктив, лекин санарали йўналтирилган ҳолда бошқаришга беради.

Шу билан бирга Ўзбекистон Ёшлар иттифоқи аъзадлик, идора ва ташкилотлар Республикаси Етасчилар кенгаши тарихида Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Етасчилар кенгаши етасчилик ҳам ҳисобланадими. Асосий ишим билан ташкилотчилик ишларини берабор олиб боришга ҳаракат қиламан. Ҳаммасига улғуришга ҳаракат қиламан. Жамоа ишлари ва илмий ишни йўғун ҳолатда олиб боришга ҳаракат қиламан.

– Олим-тадқиқотчилар илмий ишлатишлари учун чет эл грантларини ҳам ютишди. Сиз ҳам шундай грант олганингиз?

– Албатта, олим-тадқиқотчилар илмий ишлатишлари учун чет эл грант-

ларини олишлари шарт деб биламан. Chunki бу ерда биринчи навбатда, чет элдани ҳамкор ташкилот билан алоқа йўлга қўйилади, лекин коммуникатсия пайдо бўлади.

Илим-фан бу – бирор саволга жавоб топиш эмас, лекин саволни келтириб чиқариш деб ўргатишган. Агар сиз бирор-бир савол ё масалани ўртага қўйганингиздан кейин у саволга жавоб топишга, муаммо ёки масалани ҳал қилишга ҳаракат қилсангиз. Жавоб топишнинг жараёнида, чет элда шу муаммага дўч келаётган олимларнинг фикри сизга қилиш, улар билан ҳамкорлик қилишга иштирокисиз. Шунда бирор-бир грант ишлатишга мажбурсангиз ва шу грант донорсида илмий иш олиб бораёсиз.

Шу қўнғиротлар, мен ҳам чет эл грантларини ютганим. Бундай грантларини ўндан олти. Илк ютган грантими ўрта Осийни тадқиқ қилиш француз институти (IFEAС) томонидан олган эдим. Ўша пайт аспирантурани биринчи курсида ўқудим. Ушунан, олимларга грантларни ютиш бу – ўзига бўлган ишончини олтишга беради беради ҳамда чет элдани ҳамкорларини, ҳамкор ташкилотлар томонидан юрти бахшланади ва леа грант ютишнинг йўли очиб беради. Германия, Франция, Россия, АКШ, Англия, Туркия, Қозғистон, Эрон давлатларининг илмий стажирлика, халқаро конференцияларда қатнашиш учун бир қанча грантлар соғибасангиз.

– Хоразм тарихи ҳақида илмий тадқиқот қилаётган экансиз. Шу ҳақида гапириб бераёсиз.

– 2008-2009 йилда Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Абу Райҳон Беруний номидаги Шарқшунослик институтига тарихий манбаашунослик бўйича аспирантурага ўришга кирганим. Ўша йили асосида уч ойгача наваз ташлаб олинди. Chunki Буюк аёлларига оид хронология битта манбаи ёки Сиддара тарихига оид "Тарихи Азияи" манбаисини ва учинчи вариант сифатида Мухаммадризо Огаҳийнинг тарихий асарларидан бири "Зубдат ут-тавориқ", лекин "Тарихларнинг қайноқи" асарларидан бирини ташлашга мумкин эди. Ўша пайтда илмий раҳбарим тарих фанлари номзоди Нуррид Тошова эди. "Илмига кириб келганингиздан кейин бирор навазга ўзигизни қизиқтасангиз, сиз у навазга ташлаб кетсангиз. Шунинг учун, ўзигиз ташлаб кетсангиз. Мен учал манба билан ҳам танишиб чиқдим. Менга айнан XIX аср Хоразм Қўнғиротлар сулоласи тарихига оид бўлган "Зубдат ут-тавориқ" асари жуда ёқди. Ушбу манба мени қўлёзмалар оламига ошурфта қилган ва уни тадқиқ қилиш бахтига муваффақ бўлганим. Нима учун бахтига деганман, chunki манбаашунослик нуқтаи назаридан қараганда, бу асарнинг 6 та қўлёзмаси мавжуд. Матбуот олами, лекин текстолог бирор-бир манбаи тадқиқ қилаётган пайтда шу манбаининг бора қўлёзмалари билан танишиб чиқиб кирак эди. Шунинг асосида охириги учун Германиянинг Герда Хенкел фонидан 6 ойлик грант ютиб, Россия Шерқ қўлёзмалари институти, Россия илмий кутубхонасида беравотга ортилган матбуот билан ишлатишга муваффақ бўлганим. Бу манбаининг 6 та қўлёзмасидан 2 таси Россияда, 3 таси Ўзбекистонда, 1 таси Туркияда сақланади. Шу грант донорсида илмий ишми, лекин шу манбаи илмий-тадқиқот ишлатини нашр қилишга эришдим. Бу манба китоб ҳолида нашр бўлиши учун 2016 йил Ўзбекистондан ИИЦАИ (ИИАС), лекин Марказий Осийни илмий тадқиқ қилиш халқаро институти томонидан иштирокисилтирилган.

Айтиб ўтишим керакки, ушбу манба халқаро талабаларга моо ҳолда лекин юрти қилиш руо ва илмий тилида берилади. Шахо, этник, географик, ҳадисларнинг кўроатчилари тузилди: Шунингдек, бу нашр Истанбулдаги "Медаевит" нашрияти томонидан чоп этилди. Шу манбаи тадқиқ қилиш, илм асосига тақдим қилишим учун асосан йил умрим кетди. Мен бундан афсоуда эмасман балки, ҳар бир ишми жиддий ёндашиб, ҳар битта манбаининг бора қўлёзмасини тадқиқ қилган ҳолда ушбу ишми нашр қилганимдан хурсандман. Бир тарихий манбаи илмий муомаласга эриктиш манбаи олимнинг профессионал озуларидан бири ҳисобланади.

– Докторлик ёқладингизми?
– Ҳозирги пайтда эса PhD тарих фанлари бўйича фалсафа фанлари доктори умонини олиш учун "Қўнғиротлар сулоласи тарихи"нинг Мухаммадризо Огаҳийнинг "Зубдат ут-тавориқ" асарининг ўрни" навазусида диссертацияини ёзмадан.

Шахо АБДУЛЛАЕВА ошурбатлади.

[Gazetani yuklab olish \(.pdf 3.35 mb\)](#)